

מסלולים דיגיטלים
ארץ וטבע

מסלול
בין חדוד לפארן
ידין רומן

למעלה: הר מסור (ארכיון ארץ ושבע)

בין חדוד לפארן

בין מצר פארן לערבה משתרעים צוקי
חדוד הלבנבנים, קווים קווים של אבן
קירטון רכה הצונחים אל תוך אפיקו
הרחב של נחל פארן. גולת הכותרת
הנופית של צוקי חדוד היא קניון נחל
ורדית, ששמו על שם ציפור נדירה
שפעם מישהו ראה כאן. הגישה לקניון
בג'יפ או בהליכה ארוכה. להלן כמה
מסלולים פחת מאתגרים

נחל יחם והר כיפה

בתחיל בנסיעה במעלה נחל יחם אל הר כיפה. "ואדי וחמה" הוא שמו של הנחל הזה בערבית, ומכאן, בעקבות הצליל הערבי, שמו העברי של הנחל. פירוש השם בערבית: נחל המרעה הדליל או נחל המרעה הרע. בחלקו התחתון קטע קניוני נאה באזור שבו הוא נשפך אל נחל פארן. אנחנו נתחבר אליו מעט יותר במעלה הנחל, ארבעה קילומטרים מדרום לאבן קילומטר מספר 58 על כביש מספר 40. בנקודה הזו הכביש הראשי החוצה את הר הנגב עוזב את הבקעה השטוחה לחלוטין של המישר ומתחתר בהר, מתכתל קמעה, לפני שהוא צונח לעבר ערוצו הרחב של נחל פארן. דרך מסומנת בכחול עולה מכאן מזרחה, חוצה את קו צינור הנפט הישן מאילת לאשקלון, עוברת מתחת לקו המתח הגבוה ומטפסת במעלה הנחל.

תחילתה של הדרך הזו, כמו מרבית דרכי העפר באזור הזה, בתחילת שנות השבעים, כאשר קבוצות של מברחים ומחבלים ניסו לחדור מהערבה הירדנית ולחצות את הנגב

למעלה: נופי נחל פארן

לכיוון רצועת עזה. על דבשות גמלים העבירו נשק, תחמושת, הרבה מאוד חשיש, וכמובן לוחמים. את המחבלים הובילו מורי דרך בדואים, שהכירו את הנקבים המתאימים, את בורות המים ואת דרכי המילוט באזור. דרך הלחימה בחדירות הללו הייתה לפתח מערכת של צירי טשטוש שסומנו על המפה בהוראתו של אלוף פיקוד הדרום דאז אריק שרון, והוכשרו על ידי טרקטורים ומכלסות שפשוט פילסו את ערבות המדבר תוך כדי ניצול מעברים ושבילים עתיקים.

ציר הר כיפה היה אחד הצירים הראשונים שנפרץ, בתחילת שנות השבעים. מהר כיפה הוא איפשר את פריצת הציר התלול היורד בנחל זעף ואת הציר הנמשך לאורך רמת ברק ויורד בתלילות רבה בנחל חדוד.

הדרך העולה בנחל יחם מטפסת במתינות במדרונות הר כיפה. תחילה היא עוברת דרך ערוצים רחבים ושטוחים שאין בהם צמחייה רבה, כיאה לשמו הערבי של הנחל. בעמקים השטוחים שיוצרים הערוצים הרחבים אפשר לראות טראסות עתיקות רבות, כנראה מהתקופה הביזנטית. כאן גידלו תבואה, גפנים ועצי פרי, ובין השדות אפשר לראות מעת לעת חוות בודדות. לאחר כשמונה קילומטרים הדרך מגיעה למשטח שטוח ופתוח, שהוא למעשה ראשו של הרכס המכונה הר כיפה. במרכז המשטח, במקום ללא ייחוד, מסומן חניון לילה. בצומת הדרכים נעזוב את הדרך הכחולה ונמשיך לנסוע על הדרך המסומנת בירוק (ולא על הדרך הראשית!) לעבר התצפית המדהימה בנקודת גובה 518.

למעלה: נופי נחל פארן

מנקודת התצפית הזו, על ראשו של רכס צר, נגלה לנו הנוף הקמאי והמרשים של נחל עשוש והבקעה שהוא יוצר. במרכז השטח, באמצע אפיק הנחל, בולט לו הר נשפה, הר מבודד המתנשא מעל סביבתו. מדרונות ההר, כמו הסלע מסביבו, בנויים מסלע קירטוני ורך. ראשו לעומת זאת מכוסה בשכבה של סלעי גיר קשה. זהו הר משאר קלאסי. בעידן הקרח, כאשר הגשם היה מרובה בחלק הזה של העולם, חדרו המים מבעד לסדקים בגיר הקשה והחלו לאכל את הסלע הקירטוני הרך שמתחתיו. אט אט

הפילו המים השוצפים בנחל עשוש את הגיר הקשה אל תוך המדרונות שמתחתיו ויצרו את צורתו המרשימה של הר נשפה. מהמקום שבו אנו עומדים נפרשת תצפית מרשימה לעבר הר נשפה, בעיקר בשעות שלקראת הערב, אז נוצר מראה בראשיתי מיוחד של פטמות, כיפות ושטחים מחורצים.

קניון נחל עדה

נחזור לכביש 40 וניסע דרומה למקום שבו נחל פארן חוצה את הכביש (אבן קילומטר 50). משמאל לנו מבנה של תחנת שאיבה בשם באר אשלים. תחנת השאיבה מקבלת את המים משורה של קידוחים במעלה נחל פארן ומסניקה את המים לבריכת ציחור שמעל נחל ציחור. מתוך התחנה יוצא צינור מים - חמימים מעט - לטובת המטיילים ועוברי האורח, אולם אין לסמוך עליו כמקור מים. מצדו השני של הכביש נגלה דרך מסומנת באדום (לא הדרך הסלולה המובילה לקידוחים!), הפונה מהכביש מערבה. ניסע עם הדרך עד לאפיק הנחל. כאן נחנה, ננעל היטב את הרכב ולא נשאיר בו כל חפצי ערך.

למעלה: נחל ורדית

כעת נצא לסיור רגלי לקניון נחל עדה. הדרך האדומה נמשכת לאורך המצוק בגדה הדרומית של הנחל. לאחר כשלושה קילומטרים של הליכה, המצוק פונה דרומה. אנחנו נלך לאורכו עד שנזהה שביל מסומן בכחול הנכנס לתוך המצוק (הכניסה לקניון מסומנת בשלט של סימון שבילים, אבל זה נסחף מעת לעת בשיטפונות הרבים של נחל פארן).

כעת אנחנו בפתחו של קניון נחל עדה. ניכנס לתוך הקניון שהולך ומצטמצם עד שהוא נהפך לנקיק צר המסתיים במפל קטן.

הגמישים בחבורה יצטרכו כעת להיתפס בזיזי הסלע משני צדי הנקיק, לטפס מעל למפל, ולעזור ליתר המטיילים לעלות. מעבר למפל הנקיק הופך לקניון צר ותלול קירות. תוך זמן קצר נגיע לסולם, עם חבל, ואחר כך עוד סולם עם חבל, שלאחריו נמצא את עצמנו בראש הקניון, מעל המצוק של נחל פארן. מכאן תתגלה תצפית נאה לכיוון מערב אל עבר הבקעה שמסביב לבארות עדה. קבוצה של שלוש תמילות, כלומר בארות חפירה באפיק הנחל, נמצאות בהמשך המצוק מדרום לנו. בשנים גשומות מתמלאות הבארות מים. בשנים האחרונות הן יבשו.

בארות עדה על שום מה? ובכן, במקור קראו לבארות ביר אבו עודה על שם אחד משבטי הבדואים שחיו כאן עד קום המדינה. מראש המצוק תצפית נאה על המשך נחל פארן ונחל כרכום. נקודת המפגש בין שני הנחלים היא אחת מצמתי התעבורה החשובים ביותר בנגב - לא כיום, אלא בתקופה שבנגב עדיין לא היו כבישים, מכוניות ורכבי שטח. לאחר כמה קילומטרים במעלה נחל כרכום נמצא בור מים נוסף

שבשנים גשומות מתאספים בו מים טובים. בור המים הזה הצליח לשמור על שמו המקורי והוא עדיין נקרא כיום באר עוברה. הדרך העתיקה עלתה בנחל כרכום מבאר עוברה דרך מצר כרכום הצר והגיעה למעיין נוסף, גם הוא כמעט לא מוכר בשטח כיום, באר כרכום. משם המשיכה לדרום מערב, והתחברה לדרב אל עזה מעברו השני של קו הגבול ישראל-סיני.

הסעיף השני של צומת התחבורה שאנחנו עומדים מעליו עלה בנחל פארן עצמו, לאורך הקטע הקשה והמצוקי של הנחל, והגיע לתמילת סווילמה, מעבר לקו הגבול, הקרובה אף היא לדרב אל עזה. אף על פי שהמעבר בנחל פארן היה קצר יותר, העדיפו השיירות לעבור דווקא בדרך העולה בנחל כרכום, שהייתה נוחה יותר למעבר גמלים, ובעיקר כי יש בה שני מקורות מים נוספים בדרך.

לפני שנמשיך, נתבונן בצמחייה הרבה בנחל פארן וכרכום, בעיקר עצי השיטה רבים המרמזים שלמעשה המדבר הזה לא עד כדי כך שחון. ואכן, במעמקי הערוצים של נחל כרכום ופארן זורמים מים רבים,

המגיעים לכאן בשיטפונות הענק שעוברים בשני הנחלים האלה מעת לעת בחורף. לא במקרה נקרא בערבית הקטע הזה של נחל פארן "ואדי אל ג'ראפי" - הנחל הגורף, על שם השיטפונות העזים שעוברים בו בחורף וגורפים הכל.

נפנה כעת לשביל הכחול ונתחיל ללכת לאורכו. השביל נמשך לאורך המצוק כאשר מפעם לפעם "חלונות" במצוק בצדי השביל מאפשרים לנו מבט נאה על הנחל מתחתינו. לאחר כקילומטר השביל פונה בצורה חדה דרומה, מגיע לנקודת גובה 409 וחוזר צפונה. הפנייה המוזרה הזו אינה מקרית - היא מחברת אותנו אל שביל עתיק וחניון קדום שהיה באזור של נקודת גובה 409. על מנת לראות תוואים היסטוריים במדבר חייבים ללמוד להתבונן בשטח. שימו לב לערימות האבנים שמסביב לשביל. אלה לא הגיעו לכאן במקרה. חלקן מסודרות במעגלים, חלקן יוצרות קירות נמוכים. לידן שטחים נקיים מאבנים ומצמחייה. מקומות שבהם רבצו גמלים וגלליהם מונעים מכל צמחייה לגדול מחדש במקום הזה. מבני האבן הדלים

הם שרידים של מאהלי שיירות שהוקמו על המשטח הזה. התבוננות נוספת על השטח תגלה שאל המשטח הזה מובילים שבילים רבים, המגיעים לכאן מכל הכיוונים. בימים שבמדבר עוד פרוחה פעילות של שיירות וסחר הייתה הנקודה הזו צומת, שממנו התחברו אל צומת הדרכים הגדול במפגש הנחלים פארן וכרכום. כיצד ירדו אל הצומת? הגמלים הרי לא עשו את דרכם בסולמות של קניון נחל עדה. הפתרון נמצא בהמשך השביל, כאשר נגיע לנקב, מעבר הרים עתיק ויפהפה הנפתח מולנו לפתע ומוריד אותנו במתינות אל עבר הרכב החונה באפיק הנחל מתחתינו. נקב עתיק, שכיום אנחנו לא יודעים את שמו (ותאמינו לי שהיה לו שם) מוריד אותנו מרמת סירה, שזו הרמה שאנחנו הולכים עליה, אל תוך ערוצו הרחב של נחל פארן.

נחזור למכונית, נעלה חזרה על כביש מספר 40 וניסע דרומה. נעלה במעלה פארן ומיד בראש המעלה, לאחר הסיבוב החד בכביש, נזהה דרך עפר היוצאת מהכביש מזרחה ועוברת מתחת לקו המתח הגבוה.

ניסע בדרך העפר הזאת, שתעלה אותנו
לנקודה עם תצפית נאה לעבר צוואר
הבקבוק של נחל פארן, מצר פארן. ■

יש להצטייד במפות סימון שבילים 18 ו-19.

כל המוצרים של מטרופוליס
במרחק לחיצה אחת

www.metroeretz.com

במעמד התשלום הקלידו קוד קופון "מדר"ך"
וקבלו 15% הנחה על כל מוצרי החנות